

Alternatívne menové systémy I - str. 1

Alternatívne menové systémy II - str. 2

Podľa prevládajúceho názoru hlavného prúdu ekonómov, ale aj bežnej verejnosti sa považuje monopol národných peňazí za čosi samozrejmé a mimo akúkoľvek diskusiu. Schéma jednej centrálnej banky vydávajúcej peniaze a komerčných bánk na druhom stupni je tak vžitá, akoby tu bola odjakživa a navždy. Podľa zásad prirodzenej ekonomiky to nemusí tak byť. Ak peňažný systém má byť systémovo udržateľný, je dobré, ak v krajine alebo regióne existuje súčasne viac peňažných systémov, tak ako existuje v prírode rôznorodosť druhov. Preto sa v prirodzenej ekonomike podporuje a víta vznik rôznych alternatívnych menových a platobných systémov.

V súčasnosti v rámci západného sveta existuje niekoľko alternatívnych platobných systémov, ako sú WIR a LETS, ktoré sú oficiálnymi kruhmi považované za tzv. doplnkové menové systémy. Okrem toho existujú popri oficiálnych menách aj doplnkové meny viazané na konkrétny región alebo komunitu, akou je napríklad Credito, mena používaná v Damanhure, Ithaca hours v USA alebo najnovšie brixtonská libra v Londýne.

Systém WIR je nezávislý systém komplementárnej meny vo Švajčiarsku, určený pre malé a stredne veľkej firmy. Tento systém začal tak, že v roku 1934 v čase veľkej hospodárskej krízy 16 podnikateľov vidiac, že od bánk nedostanú žiadne úvery a že nie sú schopní platiť svoje záväzky, vymysleli vlastný hospodársky systém, tzv. uzavretý hospodársky kruh. Dvaja podnikatelia, ktorí boli hlavní iniciátori, sa nechali inšpirovať Silviom Gesselim spomenutým v kapitole o starnutí peňazí. Ukážme si ako systém funguje. Firma A potrebuje pôžičku od banky, aby mohla zaplatiť za tovar od firmy B, ktorá zasa potrebuje peniaze na zaobstaranie materiálu od svojich dodávateľov. Keď firma A kupuje niečo od firmy B, firma A má záväzok a firma B tomu zodpovedajúci kredit. Firma B môže zaplatiť vlastne svojím dlhom premeneným na kredit tretej osobe (napr. svojmu dodávateľovi) zapriahnitej do uzavretého cyklu. Firmy si tak systémom vlastných záväzkov a pohľadávok (ktoré sa stávajú fiktívnymi peniazmi) riešia vlastnú platobnú situáciu. Tým v podstate nepotrebujú žiadne peniaze, ani banky. Hodnota tejto vlastnej meny je identická s hodnotou národnej meny, ale s tou výnimkou, že neprináša úrok. Mena WIR existuje iba v účtovnom systéme, neexistuje teda vo forme hotovosti. Banky spustili mohutnú kampaň v médiách s cieľom zlikvidovať túto revolučnú myšlienku. Je to až zázrak, že táto kampaň nakoniec neuspela a tento malý systém zachránil firmy, ktoré sa do neho zapojili. Časom sa systém tak rozmohol, že do neho bola zapojená jedna štvrtina firiem krajiny. Dnes má systém okolo 62 000 subjektov, ročný objem obchodov v mene WIR predstavuje približne 2 mld. USD. Finančný systém WIR nie je založený za účelom zisku, ale kvôli záujmom klientov. Je to veľmi stabilný systém, ktorý nie je náchylný na zlyhanie. Zostáva plne funkčný aj v dobe všeobecnej hospodárskej krízy.

V roku 1999 americký profesor James Stodder z Rensselaer University vykonal ekonometrickú štúdiu na základe dát za posledných 60 rokov, ktorá dokázala, že

tajomstvo legendárnej ekonomickej stability Švajčiarska spočívalo nielen v bankovníctve a vo výrobe syrov, hodínok a čokolády, ale v tejto malej neoficiálnej mene, ktorá obieha medzi firmami paralelne s národnou menou. Vždy, keď ekonomiku postihla recesia, objem aktivity v tejto neoficiálnej mene výrazne vzrástol, vďaka čomu sa zmiernil dopad krízy na tržby a na nezamestnanosť. A vždy, keď nastala konjunktúra, ekonomická aktivita v národnej mene vzrástla, zatiaľ čo aktivita v neoficiálnej mene úmerne tomu klesala. Prekvapivým záverom tejto štúdie je to, že spontánne anticyklické správanie tohto malého alternatívneho systému pomáhalo centrálnej banke krajiny v jej úsilí stabilizovať ekonomiku. Zvlášť v dnešnej dobe, keď masovo krachujú banky, by sa mohol tento systém okamžite zaviesť hlavne v USA na celoštátnej úrovni a v rámci EÚ na úrovni eurozóny. Dnes, keď máme k dispozícii vyspelé informačné technológie, sa môže takýto systém vytvoriť za zlomok času, aký bol na to potrebný v tridsiatych rokoch 20. storočia a okamžite aplikovať. Toto je príklad okamžitého riešenia problému, konkrétne opatrenie.

Alternatívne menové systémy II

Okrem známeho systému LETS a WIR existuje celý rad viac alebo menej známych regionálnych a miestnych mien, ktoré majú charakter „normálnych peňazí“, len platia na území daného regiónu s cieľom, aby miestne peniaze slúžili tomuto regiónu a zostávali na jeho území. Myšlienka vlastných regionálnych peňazí nie je nová. V stredoveku sa takmer v každom meste platilo vlastnou menou. Dôležitá bola hodnota danej mince teda obsah zlata a striebra, z ktorého boli mince vyrazené. Tak aj hodnota regionálnych mien je závislá od hodnoty, ktorou je krytá, ale väčšinou ide o krytie na základe dôvery v hodnoty vytvorené vlastným úsilím na území daného regiónu a osobných vzťahov medzi obyvateľmi daného regiónu alebo komunity.

Vlastnú komplementárnu menu Credito má aj talianska komunita Damanhur, ktorú prezývajú laboratórium budúcnosti. Peňažný systém v Damanhure je vyjadrením ducha ekonomiky tejto komunity založenej na ideáloch bratstva a solidarity a jej cieľom je dať späť peniazom ich pôvodný význam, aby slúžili ako prostriedok výmeny a sprostredkovania služieb a tovaru medzi rôznymi stranami. Táto mena platí na území komunity Damanhur a v súčasnosti ju používa asi 100 podnikateľov a viac ako 2000 ľudí. Jej používanie je plne v súlade s talianskymi zákonmi. Táto mena povzbudila ekonomický a sociálny rozvoj oblasti Valchiusella, všetok kapitál je znovu investovaný v danej oblasti v prospech miestnych obyvateľov. Hodnota 1 Credito sa rovná hodnote 1 eura. Credito je možné kedykoľvek zameniť z vybraných mien v zmenárňach nachádzajúcich sa na území komunity, ako aj späť. Mena Credito sa používa v platobnom styku medzi členmi Damanhur Crea Consortium, čo je združenie zastrešujúce všetky družstvá na území Damanhuru. Spoločenstvo Damanhur Crea Consortium je zárukou kvality a etiky ich produktov a zároveň funguje ako činiteľ vytvárajúci spoluprácu medzi sieťou obchodov a výrobou. Mena Credito sa používa aj v rámci poskytovania pôžičiek členom komunity prostredníctvom úverového družstva DES. Mena Credito existuje aj v hotovostnej podobe (vo forme mincí), ktoré sú veľmi pekne umelecky spracované. Strieborná minca 50 Credito, čo zodpovedá 50 euro,

získala „Cenu Bulino d'Oro (Zlatý Rytec) 2006“, a časopisu „Graph Creative“ pre jej dizajn a vynikajúcu kvalitu spracovania.

Aj v Londýne sú aktuálne pokusy o vytvorenie vlastnej meny. Ide o novú miestnu menu - brixtonskú libru, ktorej hodnota je totožná s bežnou librou, čo je v obehu na britských ostrovoch. Brixtonská libra však platí len v brixtonskom obvode Londýna. Nová mena je vraj vymyslená preto, aby jej majiteľov ochránila pred dôsledkami globálnej krízy a výkyvov na devízovom trhu. Tim Nicols, ktorý je jedným z autorov novej meny, vytlačil niekoľko platidiel. Základným cieľom tejto meny je pokus ochrániť majiteľov malých obchodov, ktorých obkolesili a ktorých dusia obchodné siete. Ľudia v obvode prijali vlastnú menu s nadšením. Do projektu sa zapojilo niekoľko desiatok malých obchodov a kaviarničiek. Ten, kto platí brixtonskou librou, dostáva zľavy niekedy až 10 až 20 %. V Londýne, ktorý sa označuje aj za hlavné finančné mesto sveta, sa s vlastnou regionálnou menou experimentuje po prvý raz. Tiež v USA začína vzrastať obľuba regionálnych mien. Čoraz viac miest v USA tlačí vlastné bankovky. Pomáhajú tak svojim obyvateľom aj obchodníkom. Systémobecne funguje tak, že obchody a jednotlivci vytvoria sieť, ktorá vydá lokálnu menu. Zákazníci ju nakúpia so zľavou, zaplatia napríklad 95 centov za dolár a za plnú cenu potom utrávajú v obchodoch, v ktorých menu prijímajú. V Detroite možno nakupovať za miestnu menu cheers, v New Yorku obchody prijímajú tzv. ithaca hours, v Severnej Karolíne zaviedli tzv. plenty a v Massachusetts sú v obehu tzv. berkshares. Berkshares začali tlačiť v roku 2006 a v obehu ich je za 2,3 milióna dolárov, ktoré možno míňať v 370 obchodoch v regióne Berkshires. Tento systém je zatiaľ najväčší. V súčasnosti je v USA okolo 75 miestnych mien, ktoré hlavne teraz, v čase krízy, získavajú na obľube. Zo všetkých transakcií sa platia normálne štátu dane.

Okrem regionálnych mien existovala v USA napríklad aj alternatívna mena Liberty dolár, ktorá nie je regionálnou menou v pravom význame slova, ale alternatívou k súčasnému americkému doláru. Liberty doláre sú kryté zlatom, striebrom, platinou alebo meďou a nevydával ich štát, ale súkromná spoločnosť. Sú to tzv. súkromné peniaze. Účelom bolo zaistiť nezávislosť od FEDU a bezpečnosť krytia meny. Nová mena si začala získavať veľkú popularitu, no proti iniciátorom tejto meny boli vznesené žaloby a v roku 2009 bolo vydávanie tejto meny štátom zakázané. Regionálne meny sú čiastočne štátom akceptované ako doplnkové meny, no v momente ak sa začína siahat' po monopole na tlačenie peňazí, nasleduje okamžitý zásah štátu.

Ukážka z textu pochádza z mojej knihy „**Zodpovedná spoločnosť** - Alternatívna ekonomika, priama demokracia a komunity ako cesta k spravodlivejšej spoločnosti“. Bližšie informácie na:

<http://www.artforum.sk/index.php?mod=catalog&category=search&where=autor&search=David%20Sulík&skladom=0>

David Sulík, utorok 31. augusta 2010

Prevzaté z <http://sulik.blog.sme.sk>